

درس‌های ادبی

شمس آقاجانی

—تثویر—

چاپ اول — ۱۳۹۹

سرشناسه:	آقاجانی، شمس، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور:	درس‌های ادبی/شمس آقاجانی.
مشخصات نشر:	تهران: مائیا هنر، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری:	۴۵۴ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۸۹۷۵-۶۸-۷
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
موضوع:	نیمایوشیج، ۱۲۷۴ - ۱۳۳۸.
موضوع:	Yushij, Nima
موضوع:	شعر فارسی - تاریخ و نقد
موضوع:	Persian poetry - History and criticism
موضوع:	شعر جدید - تاریخ و نقد
موضوع:	Poetry, Modern - History and criticism
رده بندی کنگره:	PIR۳۵۴۸
رده بندی دیویی:	۸۱۰/۰۰۹
شماره کتابشناسی ملی:	۵۸۰۰۱۰۷

درس‌های ادبی

نویسنده: شمس آقا

طراح جلد: فاطمه پاشا

صفحه آرا: محمد قائمی

ناشر: مائیا هنر

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۹

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۶۵۰۰۰ تومان

نشانی دفتر انتشارات:

تهران، خیابان سه‌رودی جنوبی، نبش حسام‌زاده حجازی، پلاک ۱

طبقه سوم، واحد ۱۵

تلفن: ۷۷۵۲۶۵۹۱ همراه: ۰۹۳۵۷۲۱۴۴۱۴

Email: Honarmania@gmail.com

Telegram: t.me/maniahonar

Instagram: instagram.com/maniahonarpub

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۱۱. هایدگر: زبان، خانه‌ی هستی
 ۴۱. زبان‌شناسی و شعر
 ۷۹. رولان بارت: نقد ساختاری / نظام‌های دلالت‌گر
 ۱۲۳. بل ریکور، رولان بارت: واقع‌گرایی در ادبیات
 ۱۳۵. هنر و ادبیات
 ۱۴۱. قدا در نیما: شیخ: مرور مختصر شعر مشروطه
 ۱۵۲. قبا از قلاب مشروطه
 ۱۵۸. ۲-۱. گذرگاه مشروطه
 ۱۵۹. ۱-۲. دوره‌ی اول: مشروطیت / اشعار مطبوعاتی
 ۱۶۵. ۱-۲. ۱-۱. سراسر فدا این گدایی (نسیم شمال)
 ۱۷۰. ۲-۲. دوره‌ی دوم: رزم و شعر رسمی
 ۱۷۴. ۱-۲-۲. عارف قزوینی
 ۱۷۷. ۳- تجدید
 ۱۷۹. ۱-۳. میرزاده عشقی
 ۱۸۸. ۲-۳. ایرج میرزا
 ۱۹۵. ۴- در آستانه‌ی شعر نو
 ۲۰۴. ۱-۴. نمونه‌هایی از آثار شاعران نوگرا (تجددخواه) در این مقطع
 ۲۱۱. ۱-۱-۴. جعفر خامنه‌ای
 ۲۱۵. ۲-۱-۴. تقی رفعت
 ۲۱۷. ۳-۱-۴. شمس کسمایی
 ۲۲۰. ۴-۱-۴. ابوالقاسم لاهوتی
 ۲۲۷. ۲-۴. چرا شعر نو را از نیما شروع می‌کنیم
 ۲۴۵. نیما و تحول در شعر فارسی

- ۱- مروری بر آثار اولیه ۲۵۰
- ۱-۱ «قصه‌ی رنگ بریده، خون سرد» ۲۵۱
- ۲-۱ «ای شب» ۲۵۸
- ۳-۱ «افسانه» ۲۶۵
- ۱-۳-۱ مرور شعر «افسانه» ۲۷۳
- ۴-۱ «محبس» ۳۰۵
- ۵-۱ «خانواده‌ی سرباز» ۳۰۹
- ۲-۲ ادامه‌ی راه ۳۱۴
- ۱-۲ «ارزش احساسات» ۳۲۱
- ۲-۲ «طرز کار» و «دکلماسیون طبیعی» ۳۲۵
- ۲-۲ طرز، نیماء، حفظ مایه‌ی وزنی و ناهمواری زبان ۳۳۹
- ۴-۲ «نیماء» ۳۵۵
- ۵-۲ نیماء و سیماء ۳۶۹
- ۳-۳ نیماء از زبان نیماء ۳۷۵
- ۱-۳ نگاه و بیان ابزکتی (یعنی) دیدن دقیق ۳۷۹
- ۲-۳ خلوت و جمع ۳۸۴
- ۳-۳ طرز کار ۳۸۷
- ۴-۲ وزن و موسیقی ۴۰۰
- ۵-۳ قافیه ۴۱۲
- ۶-۳ از چند یادداشت دیگر ۴۲۰
- ۴-۴ دستگاه عروض نیمایی ۴۲۱
- ۵-۵ و سرانجام ۴۲۱
- پیوست ۱: چند نمونه نثر / از دوران قاجار تا دهخدا ۴۳۳
- پیوست ۲: جدول نیماء / آثار شعری نیماء پوشید در یک نگاه ۴۴۳
- پیوست ۳: تقسیم‌بندی کلی قالب‌های شعری در فرانسه و ایران ۴۵۷
- نمابه ۴۶۱

پیش‌گفتار

اول پاییز سال ۱۳۹۶، وقتی که بالاخره از شغل (شریف) کارمندی فراغت یافتم، بلافاصله به دعوت یکی از آموزشگاه‌های خصوصی مبنی بر برگزاری دوره‌های کارگاه شعر و نظریه‌ی ادبی^۱ پاسخ مثبت دادم و کلاس‌ها تشکیل شد. در همان زمان به دعوت گروه «سینما و تئاتر» دانشگاه مر تهران^۲ به ارائه‌ی ۲ واحد درسی تحت عنوان «آشنایی با شعر ایران و جهان» پرداختم. نیمه‌ی اول کارگاه مذکور به بحث نظری اختصاص داشت (داد) و نیمه‌ی دوم به نقد و بررسی آثار اعضای شرکت‌کننده. مطالب این کتاب در واقع بخشی از درس‌گفتارهایی است که برای این دو کلاس تهیه کردم و با دانشجویان هنر و بیش‌تر با هنرجویان آموزشگاه به بحث و تبادل نظر پرداختم. البته از بخش «شعر ایران و جهان»، تنها مطالب مربوط به شعر ایران را این‌جا تقدیم حضور کرده‌ام. مابقی مطالب نیز در جلد دوم «سخنِ رمزِ دهان» آمده است که خوش‌بختانه این کتاب نیز هم‌زمان در حال طی کردن مراحل انتشار است.

۱. که خوش‌بختانه هم‌چنان ادامه دارد.

بعد از ارائه‌ی پنج فصل اول فهرست، باتوجه به جاذبه‌ی مباحث نظری جدید برای شاعران و نویسندگانی که در کلاس‌ها حضور داشتند و روحیه‌ی نوجویی آن‌ها، متوجه شدم که اگر این آموزه‌ها با پشتوانه‌ای از شعر و ادبیات گذشته‌ی خودمان همراه نباشد، ممکن است تأثیراتی منفی از خود بر جای گذارد. پس، از میانه‌ی راه تصمیم گرفتیم که ابتدا به شکل جامع‌تری به نیما یوشیج و سیر تطور و تحول در شعر فارسی بپردازیم؛ نیمایی که متأسفانه، علی‌رغم این همه اشتباهات بسیار کم یا بد خوانده شد، و یا این که حتی، توسط بخش قابل ملاحظه‌ای از آدم‌های مدعی شعر و شاعری هم اساساً خوانده نشد. خوں‌خواران حال که این فرصت برایم مهیا شد تا به قدر توان و دانش ناچیز خرده ادبی این به این شاعر بزرگ و کم‌نظیر ادبیات فارسی بکنم، که از مدت‌ها پیش تبدیل به دغدغه‌ی ذهنی من شده بود. اما برای درک بهتر نیما از زمانه‌ی خود که کمی به عقب‌تر برگردیم و از شعر دوران پرتلاطم مشروطه بخوانیم که زمزمه‌های تجدیدخواهی و مدرنیسم در واقع از آن جا آغاز شده است. به همین منظور مجموعه‌ی سه جلدی «از صبا تا نیما» تألیف زنده یاد یحیی آرین‌پور منبع بسیار مناسبی برای این کار بود. باتوجه به این که مخاطبانی هم‌ی‌همه‌ی مطالب این مجموعه که با تفصیل نسبتاً زیادی همراه است، ممکن است از حوصله‌ی خیلی از خوانندگان خارج باشد، امیدوارم تا حدی که از این مطالب تاریخی، در فصل ششم کتاب حاضر با عنوان «قبل از نیما یوشیج: مرور مختصر شعر مشروطه» تقدیم حضور شما شده است، به صورت قابل قبولی صورت پذیرفته باشد. البته بدیهی است که ادای حق مطلب در خصوص شعر مشروطه و به‌ویژه نیما

و شعر نو چیزی نیست که از این مختصر برآید، اما به هر حال و با عنایت به حجیم شدن کتاب حاضر و فرصت و بضاعت بنده، این هم خودش یک کاری است. و همین.

در بخش‌هایی از این کتاب، چون که در اصل با هدف درسی تنظیم و تجمیع گردید، از مباحث دو کتاب «سخنِ رمزِ دهان» ۱ و ۲ نیز استفاده شده است که محل آن ارجاعات، در داخل کتاب حاضر دقیقاً مشخص گردیده‌اند. «جدول نیما» و «تقسیم‌بندی کلی قالب‌های شعری در فرانسه و ایران» دو پیوستی است که فکر می‌کنم اطلاعات مفید و مختصری را به خوانندگان ارائه خواهد داد و امیدوارم آن‌ها را بسیاری از جستجوهای وقت‌گیر بی‌نیاز کند. به‌ویژه در سبک «جدول نیما»، سعی کردم از بسیاری از منابع پراکنده‌ی موجود که به آن دست‌سی داشتم، استفاده نمایم.

توضیحات ضروری دیگر، در اصل‌های کتاب داده شده است. پس اگر که خواننده‌ی آن‌ها بودید، امیدوارم - و نیز نگرانم - که وقت عزیزتان را بی‌جهت تلف نکرده باشم.